

1989, 24. srpna – Sdělení VONS č. 1054 „Represe v souvislosti s peticí *Několik vět*“ o domovních prohlídkách u aktivistů nezávislých iniciativ, sdělení podezření z přečinu proti veřejnému pořádku několika československým občanům a zahájení trestního stíhání Dušana Stuchlíka pro trestný čin podněcování v souvislosti s peticí *Několik vět*.¹

Dne 26. 7. 1989 bylo dle sdělení oficiálních sdělovacích prostředků zahájeno trestní stíhání ve věci pobuřování podle § 100/1a, 3a tr. z., jehož se měli dopustit neznámí pachatelé koncipováním a rozšiřováním provolání *Několik vět*, k němuž se dosud připojilo více než 19 000 občanů.² V rámci tohoto trestního stíhání ve věci byly provedeny u několika aktivistů nezávislých iniciativ domovní prohlídky a proti několika dalším bylo zahájeno řízení o přečinu.

Dne 27. 7. provedla Státní bezpečnost domovní prohlídky v bytě Jana Urbana, signatáře Charty 77, a v bytě rodičů jeho ženy v Praze, v bytě Saši Vondry, mluvčího Charty 77, a na chatě jeho ženy. Další domovní prohlídky proběhly i u Stanislava Devátého, signatáře Charty 77, v Gottwaldově, v pražském bytě Jiřího Křížana a u Křížanů na chatě. Jména a adresy Stanislava Devátého, Jiřího Křížana a Saši Vondry byly spolu se jménem Václava Havla uvedeny na petici *Několik vět* s tím, že je na ně možno zasílat podpisy.³ Téhož dne provedli příslušníci StB domovní prohlídku i u signatáře Charty 77 a člena Klubu právní podpory Václava Černíka v Třebechovicích pod Orebem a zároveň mu vyslovili podezření z přečinu proti veřejnému pořádku podle § 6c zákona o přečinech.⁴ Další dvě domovní prohlídky byly provedeny u dvou občanů v Prostějově, kteří si nepřejí zveřejnění svých jmen, a dále u Reného Matouška z Liberce, signatáře Charty 77.⁵ Dne 20. srpna byla v této věci provedena i domovní prohlídka u RNDr. Antonína Petráska, programátora, bytem Blanická 14, Brno-Vinohrady, a v bytě jeho matky v Bořeticích, okres Břeclav. Antonínu Petráskovi bylo vysloveno podezření z přečinu proti veřejnému pořádku podle § 6c zák. o přečinech za údajné shromažďování podpisů pod provolání *Několik vět*.⁶

Podezření z přečinu proti veřejnému pořádku bylo za rozšiřování petice Několik vět a sbírání podpisů vysloveno i Janu Jandovi a Miroslavu Crhovi, dělníkům na pile ve Zbytinách u Volar,⁷ a Oliveru Kuckovi, dřevorubci ze Strážného u Volar. Od 4. srpna je vedeno stejné přečinnové řízení s Petrem Šulákem a od 7. srpna se Stanislavem Sálusem, bytem Žďár nad Sázavou, Haškova 20/10, členem Hnutí za občanskou svobodu, a s Jiřím Fajmonem z Liberce (viz sdělení č. 1048).⁸ Totéž řízení bylo zahájeno i se čtyřmi prostějovskými občany, z nichž je známo pouze jméno Petra Kumžáka.⁹ Občané, s nimiž je vedené řízení pro přečin proti veřejnému pořádku, mohou být potrestáni až šestnáctiměsíčním vězením nebo peněžitým trestem do 20 000 Kčs nebo obojím. Je pravděpodobné, že podezření z přečinu bylo vysloveno i dalším osobám.

Za rozšiřování petice Několik vět zahájil 22. 7. 1989 vyšetřovatel VB OS SNB Třebíč npor. Jiří Klíma trestní stíhání pro trestný čin podněcování podle § 164 tr. z. proti Dušanu Stuchlíkovi, nar. 1. 3. 1972, učni SOU Praha 9 – Čakovice, bytem Brno-Štýřice, Pšeník 12b. Dušan Stuchlík se měl tohoto činu dopustit tím, že „22. 7. 1989 kolem 9.00 na železniční stanici v Třebíči vyhodil z rozjíždějícího se vlaku několik výtisků protistátní tiskoviny Několik vět, tedy veřejně podněcoval k trestnému činu“.¹⁰ Toto usnesení o trestním stíhání však okresní prokurátor v Třebíči JUDr. Stanislav Svoboda 24. 7. 1989 zrušil jako nezákonné a neodůvodněné.¹¹ Po zrušení tohoto usnesení však bylo D. Stuchlíkovi vysloveno podezření z přečinu proti veřejnému pořádku podle § 6c zákona o přečinech.¹²

V souvislosti s peticí Několik vět již proběhlo a stále probíhá mnoho výslechů. Tento postup státních orgánů pokládáme za nepřípustný a nezákonný, zvláště je v rozporu s petičním právem zaručeným ústavou.

Informace o Chartě 77, r. 12, 1989, č. 16, s. 9.

POZNÁMKY

- ¹ Obecně k perzekuci československých občanů v souvislosti s peticí Několik vět viz dále sdělení VONS č. 1080, dokument č. 1084.
- ² Petice Několik vět vznikla v červnu 1989 v prostředí Charty 77. Jejím hlavním autorem byl Václav Havel, kromě něj byli jako kontaktní osoby uvedeni Stanislav Devátý, Jiří Křižan a Alexandr Vondra. Širší veřejnost se s jejím textem mohla poprvé seznámit večer 29. června v pořadu Události a názory československého vysílání Svobodné Evropy. Počet signatářů neustále rostl, do listopadu 1989 ji podepsalo na 40 000 lidí, včetně známých osobností, jako byla zpěvačka Hana Zagorová, oblíbení herci Zdeněk Svěrák, Jiří Bartoška, Rudolf Hrušínský, Jan Čenský, Milan Kňažko a Martin Stropnický, sochař Olbram Zoubek nebo národní umělec akademický malíř Jan Bauch. Jména signatářů petice byla pravidelně vysílána Svobodnou Evropou. Ke vzniku petice viz článek Daniela Kaisera „Několik vět pro 40 tisíc občanů“ in: *Lidové noviny*, 23. 6. 2009, s. 2; též studii Jiřího Urbana „Několik vět. Posledních pět měsíců komunistické diktatury petiční optikou“ in: *Paměť a dějiny*, 2010, č. 1, s. 20–45.

Proti petici byla zahájena pomlouvačná kampaň, která se ovšem již nasetkala na rozdíl od kampaně proti Chartě 77 po zveřejnění jejího základního prohlášení s požadovaným výsledkem. Dokonce i při projednávání petice v základních organizacích KSČ a přijímání odsuzujících rezolucí se někteří komunisté zdrželi hlasování nebo hlasovali proti rezoluci. NA, KSČ – ústřední výbor, 02/1 – předsednictvo, sv. 122, arch. j. 127, b. 4, dokument „Informace o vnitropolitické situaci ve 2. polovině srpna 1989“ předložený 24. srpna 1989 členem předsednictva a tajemníkem ÚV KSČ Karlem Hoffmannem jako podklad pro jednání předsednictva ÚV KSČ 25. 8. 1989. Soubor režimních článků útočících proti petici viz in: LP, Sb. VONS, inv. č. 13, sign. IV/10, kart. 11; k petici viz dále např. text Petra Kužvarta „Několik vět o Několika větách. Pokus o právní a politickou analýzu výzvy“. LP, Sb. VONS, inv. č. 13, sign. IV/4, kart. 11.

Petice Několik vět má toto znění: „*První měsíce roku 1989 znovu a jasně ukázaly, že i když se současné československé vedení velmi často zaklíná slovy ‚přestavba‘ a ‚demokratizace‘, ve skutečnosti se dost zoufale vzpírá všemu, co demokracii vytváří, nebo co ji alespoň vzdáleně připomíná. Petice a iniciativy občanů, které samo nezorganizovalo, odmítá jako ‚nátlakové akce‘; odlišné politické názory odsuzuje jako ‚antisocialistické a nepřátelské‘; pokojná lidová shromáždění rozhání; do přípravy nových zákonů nedovoluje veřejnosti mluvit. Tytéž měsíce však zároveň ukázaly, že občanská veřejnost se už vymaňuje z letargie a že stále více lidí má odvahu veřejně projevit svou touhu po společenských změnách.*

Pohyb ve společnosti se tak začíná stále povážlivěji srážet s nehybností moci, roste společenské napětí a začíná hrozit nebezpečí otevřené krize.

Takovou krizi si nikdo z nás nepřeje.

Proto vyzýváme vedení naší země, aby pochopilo, že nadešel čas ke skutečným a důkladným systémovým změnám a že tyto změny jsou možné a mohou mít úspěch jen tehdy, bude-li jim předcházet vsutku svobodná a demokratická diskuse. Prvním krokem k jakýmkoli smysluplným změnám, novou ústavou počínaje a ekonomickou reformou konče, musí být tedy zásadní změna společenského klimatu v naší zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a plurality.

Podle našeho názoru je k tomu třeba:

1. Aby byli okamžitě propuštěni všichni političtí vězňové.

2. Aby přestala být omezována svoboda shromažďování.

3. Aby přestaly být kriminalizovány a pronásledovány různé nezávislé iniciativy a začaly být konečně chápány i vládou jako to, čím v očích veřejnosti už dávno jsou, totiž jako přirozená součást veřejného života a legitimní výraz jeho různotvárnosti. Zároveň by neměly být kladeny překážky vznikání nových občanských hnutí, včetně nezávislých odborů, svazů a spolků.

4. Aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace a předběžné i následné skryté cenzury a otevřeny svobodné výměně názorů a aby byly legalizovány sdělovací prostředky působící dosud nezávisle na oficiálních strukturách.

5. Aby byly respektovány oprávněné požadavky všech věřících občanů.

6. Aby byly všechny chystané i uskutečňované projekty, které mají natrvalo změnit životní prostředí v naší zemi a předurčit tak život budoucích generací, neodkladně předloženy k všestrannému posouzení odborníkům i veřejnosti.

7. Aby byla zahájena svobodná diskuse nejen o padesátých letech, ale i o pražském jaru, invazi pěti států Varšavské smlouvy a následné „normalizaci“. Je smutné, že zatímco v některých zemích, jejichž armády tehdy do československého vývoje zasáhly, se dnes už o tomto tématu začíná věčně diskutovat, u nás je stále ještě velké tabu, a to jen proto, aby nemuseli odstoupit ti lidé z politického a státního vedení, kteří jsou odpovědní za dvacetileté upadání všech oblastí společenského života u nás.

Každý, kdo souhlasí s tímto stanoviskem, může je podpořit svým podpisem.

Vládu vyzýváme, aby s ním nenaložila tak, jak je dosud zvyklá s nepohodlnými názory nakládat. Zasadila by tím osudovou ránu nadějím, jimiž jsme vedeni, totiž nadějím na skutečný společenský dialog jako jediné možné východisko ze slepé uličky, v níž se dnes Československo nalézá.“ Hlasy občanské společnosti 1987–1989. Výběr z textů a dokumentů. Studijní materiály Mezinárodní konference Demokratické revoluce v Československu 1989. Předpoklady, průběh a bezprostřední výsledky, Praha 14.–16. října 1999. Studijní materiály, sešit 3. K vydání připravili Jiří Suk ve spolupráci s Milenou Janišovou a Vilémem Prečanem, Praha 1999, s. 79–80. Exemplaře petice, podpisové archy a seznamy signatářů jsou uloženy in : LP, Sb. VONS, inv. č. 13, sign. IV/1 a 2, kart. 11.

³ Domovní prohlídky u Stanislava Devátého, Jiřího Křížana, Jana Urbana a Alexandra Vondry byly provedeny v rámci trestního stíhání doposud neznámého pachatele pro trestný čin pobuřování podle § 100, odst. 1, písm. a) tr. zák., které zahájil 26. 7. 1989 vyšetřovatel odboru vyšetřování StB Správy SNB hl. města Prahy a Středočeského kraje kpt. JUDr. Zdeněk Grulich s odůvodněním, že „zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že s úmyslem vyvolat u čs. veřejnosti hromadné protestní akce, namířené proti politice KSČ a její vedoucí úloze v naší socialistické společnosti je nejpozději od června 1989 v Praze, na dalších místech v ČSSR, ale i v zahraničí rozšiřována písemnost s názvem „Několik vět“ a další písemnosti podobného druhu, které svým obsahem pobuřují proti socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky“. ABS, vyšetřovací spis ve věci petice Několik vět, sign. V 42391 MV. Vedle výše uvedených domovních prohlídek proběhly též v této trestní věci desítky výslechů. K průběhu domovních prohlídek a k dalším policejním akcím souvisejícím s peticí viz vedle vyšetřovacího spisu též článek „Domovní prohlídky a další represe proti Několika větám“ in: *Informace o Chartě 77*, r. 12, 1989, č. 15, s. 9–10.

Vyšetřovatel kpt. JUDr. Zdeněk Grulich požádal 31. 8. 1989 na základě výsledků vyšetřování vedení Federálního ministerstva vnitra o souhlas se vznesením obvinění vůči Stanislavu Devátému, Václavu Havlovi, Jiřím Křížanovi a Alexandru Vondrovi, označených za hlavní organizátory petice, z trestného činu pobuřování podle § 100, odst. 1, písm. a) a odst. 3, písm. a) tr. zák., k němuž však nikdy nedošlo.

Trestné stíhání bylo nakonec zastaveno vyšetřovatelem Správy vyšetřování StB mjr. JUDr. Jiřím Jarošem, neboť „vzhledem ke změně situace zanikla trestnost činu“. V odůvodnění usnesení bylo uvedeno: „V měsíci listopadu a prosinci 1989 došlo v ČSSR k zásadní změně politické situace, která se posléze odrazila i ve změně Ústavy ČSSR, kde bylo v čl. 4 vypuštěno ustanovení o vedoucí úloze KSČ ve společnosti. Vzhledem k této situaci pomínula nebezpečnost shora uvedeného trestného činu pro společnost a ve smyslu ustanovení § 65 tr. zákona tím došlo i k zániku trestnosti, a proto bylo rozhodnuto, jak [je] shora uvedeno, trestní stíhání v dané věci pro trestný čin pobuřování dle § 100, odst. 1, písm. a) tr. zákona podle § 172, odst. 1, písm. f) trestního řádu zastavit.“ ABS, vyšetřovací spis ve věci petice Několik vět, sign. V 42391 MV.

⁴ Příslušníci SNB zajistili v bytě Václava Černíka, kde hledali větší počet exemplářů petice Několik vět, kterou měl rozšiřovat, velké množství trikolor v československých státních barvách, psací stroj, Všeobecnou deklaraci lidských práv, osobní korespondenci a některé samizdatové publikace. Viz článek „Domovní prohlídky a další represe proti Několika větám“ in: *Informace o Chartě 77*, r. 12, 1989, č. 15, s. 9–10

⁵ Domovní prohlídka u Reného Matouška proběhla 2. 8. 1989 na základě usnesení vyhledávacího orgánu SNB – obvodního oddělení VB Liberec prap. J. Novotného z téhož dne. Ten den mu také při výslechu bylo sděleno

podezření ze spáchání přečinu proti veřejnému pořádku podle § 6 písm. c) zákona č. 150/69 Sb. o přečinech, neboť měl od července 1989 vyhotovovat a rozšiřovat petici Několik vět.

Samosoudce Okresního soudu v Liberci Stanislav Černý v hlavním líčení uskutečněném 17. 11. 1989 zastavil Matouškovu trestní stíhání. Stalo se tak zřejmě pod vlivem rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem z 15. 11. 1989 v případě Jiřího Fajmona, který byl zproštěn obvinění z přečinu proti veřejnému pořádku s tím, že obsah petice Několik vět neobsahuje výzvu k akcím, jež by narušily veřejný pořádek, a tak nenaplnuje skutkovou podstatu přečinu. K případu Jiřího Fajmona viz sdělení VONS č. 1048, dokument č. 1052. Samosoudce Stanislav Černý argumentaci krajského soudu ještě rozvedl. Podle jeho usnesení petice Několik vět „svým obsahem nenarušuje zájem socialistického státu na zachování veřejného pořádku. V tiskovině není obsažena výzva k násilným akcím, útokům vůči státním orgánům a neobsahuje hrubé urážky na adresu státních a stranických představitelů. Tiskovina obsahuje výzvu k tomu, aby přestala být omezována svoboda shromažďování, dále aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace a předběžné a následné skryté cenzury, aby byly respektovány oprávněné požadavky všech věřících, aby byly všechny chystané i uskutečňované projekty, které mají natrvalo změnit prostředí v zemi a předurčit tak život budoucích generací, musí se předložit k všestrannému posouzení odborníků a veřejnosti [sic]. Respektování uvedených požadavků je obsaženo v hlavě druhé ústavy ČSSR ze dne 11. 7. 1960. Kromě toho, že jsou tyto zásady obsaženy v ústavním zákoně, tak jsou obsaženy v mezinárodních dokumentech, jako ve Všeobecné deklaraci lidských práv, v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, v závěrečném dokumentu vídeňské následné schůzky Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě [vídeňská následná schůzka KBSE skončila 19. 1. 1989]. Dle názoru soudu není protispolečenským jednáním prosazování požadavku propuštění osob, které byly pravomocně odsouzeny.“ Okresní prokurátor v Liberci JUDr. Petr Rydvan podal 17. 11. 1989 do protokolu o soudním jednání proti usnesení stížnost, kterou ale 28. 11. 1989 vzal zpět. Všechny výše uvedené dokumenty jsou uloženy in: OS v Liberci, soudní spis k případu Reného Matouška, spis. zn. 6 T 193/89; k případu Reného Matouška viz též zprávu jeho bratra Jiřího Matouška uloženou in: LP, Sb. VONS, inv. č. 13/28, sign. IV/1, kart. 11.

⁶ K případu Antonína Petráska viz sdělení VONS č. 1067, dokument č. 1071.

⁷ Miroslavu Crhovi bylo podezření ze spáchání přečinu vysloveno 26. 7. 1989. Dopustit se ho měl tím, že obcházel občany v okolí Volar a předkládal jim k podpisu petici Několik vět. Viz článek „Domovní prohlídky a další represe“, s. 10. Okresní soud v Prachaticích mu uložil tříměsíční trest odnětí svobody podmíněně odložený na zkušební dobu tří let a peněžitý trest ve výši 3000 Kčs. Viz sdělení VONS č. 1080, dokument č. 1084.

⁸ Dokument č. 1052.

- ⁹ K případu Petra Kumžáka a jeho dalších dvou spoluobviněných viz sdělení VONS č. 1080, dokument č. 1084.
- ¹⁰ Usnesení je uloženo in: LP, Sb. VONS, inv. č. 13/39, sign. I/1, kart. 11.
- ¹¹ Okresní prokurátor v Třebíči toto rozhodnutí odůvodnil takto: „*Ve výrokové části i v odůvodnění usnesení vyšetřovatel uvádí, že tiskovinou ‚Několik vět‘ mladistvý veřejně podněcoval formou rozšiřování tiskoviny s protistátním zaměřením k trestnému činu. Vůbec se však nezabýval otázkou, k jakému konkrétnímu trestnému činu podněcoval a z obsahu uvedené listiny nelze tento závažný fakt, předpokládaný skutkovou podstatou trestného činu podněcování podle § 164 tr. zák. dovést. Rovněž nelze dojít k závěru, že by tato listina podněcovala k hromadnému neplnění důležitých povinností uložené podle zákona, což je součástí téže skutkové podstaty. Nelze pominout ani ten fakt, že šlo o tři výtisky, tedy nepatrné množství zmíněné tiskoviny a tohoto jednání se dopustil pachatel, který dosud nedovršil věku 18 let, což rovněž snižuje stupeň společenské nebezpečnosti jeho jednání, tak jak to má na mysli ustanovení § 75 tr. zák.*“
Tamtéž.
- ¹² K tomu viz sdělení VONS č. 1080, dokument č. 1084.